

Samverkansrutin gällande Hälsoundersökning av samhällsplacerade barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet – enligt lag 2017:209

1. Inledning

Barn och unga i samhällsvård har betydligt fler hälsoproblem än andra jämnåriga enligt både svensk och internationell forskning. Dessa barn och unga har till exempel hög förekomst av psykisk ohälsa, dålig tandhälsa och låg vaccinationstäckning. Barn i samhällsvård har också en hög överrisk för fysisk och psykisk ohälsa i vuxen ålder.

Region Norrbotten och länets 14 kommuner har sedan 2018-03-26 en rutin angående hälsoundersökning av barn och ungdomar i samband med socialtjänstens utredning. Denna rutin ersätter föregående.

Utgångspunkten för samverkansrutinen är barnet som rättighetsbärare enligt barnkonventionen, gällande lagstiftning samt föreskrifter och allmänna råd.

Utöver denna rutin finns en övergripande överenskommelse mellan Region Norrbotten och länets kommuner gällande samverkan kring barn och unga (Norrbuss-överenskommelsen). Den omfattar även barn och unga som är placerade utanför det egna hemmet.

Samverkansrutinen ska tydliggöra samverkan och ansvarsfördelning mellan socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården för att stärka placerade barn och ungas förutsättningar att få tillgång till

- en god fysisk, psykisk och oral hälsa,
- likvärdig god hälso- och sjukvård efter behov samt
- lika god och regelbunden tandvård som alla barn.

Samverkansrutinen är framtagen med stöd av Socialstyrelsens samverkansstöd HälsoSAMS som syftar till att underlätta samverkan mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården samt socialtjänsten och tandvården.

HälsoSAMS finns i tre versioner:

[HälsoSAMS - För socialtjänsten](#)

[HälsoSAMS - För hälso- och sjukvården](#)

[HälsoSAMS - För tandvården](#)

2. Giltighetstid och uppföljning

Samverkansrutinen gäller från och med 2026-01-01. Uppföljning sker varje år.

3. Omfattning

Region Norrbottens hälso- och sjukvård samt folktandvården, privata vårdgivare som har avtal med Region Norrbotten och samtliga kommuner i Norrbotten omfattas av samverkansrutinen.

4. Spridning och implementering

Varje verksamhet ansvarar för att informera sina medarbetare om innehållet i samverkansrutinen samt att upprätta lokala arbetssätt för följsamhet till rutinen.

5. Grundläggande bestämmelser

- Socialnämnden ska, enligt 22 kap 7 § Socialtjänstlag (2025:400), om det inte är obehövt, underrätta regionen om att ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år, i anslutning till att vård utanför det egna hemmet inleds, ska erbjudas en sådan hälsoundersökning som avses i lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet. Detsamma gäller i anslutning till att en placering av ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år i ett skyddat boende inleds.
- Regionen ska i dessa fall, utöver vad som följer av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och tandvårdslagen (1985:125), erbjuda en hälsoundersökning som avses i lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.

En hälsoundersökning kan anses obehövt om:

1. Barnet eller den unge under det senaste året har genomgått en hälsoundersökning enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2019:19) om hälsoundersökningar av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.
2. Placeringen förväntas bli mycket kortvarig.

6. Syftet med hälsoundersökningen

Hälsoundersökningar av barn som vårdas utanför det egna hemmet omfattar alla barn och unga som placeras utanför det egna hemmet. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2019:19) om hälsoundersökningar av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet anger vad hälsoundersökningen ska innehålla. Till föreskriften har fogats allmänna råd där det anges vad undersökningen bör omfatta. Syftet med hälsoundersökningen är att den ska ge underlag för:

- en medicinsk bedömning av behovet av hälso- och sjukvård samt tandvård hos ett barn eller en ung person som vårdas utanför det egna hemmet,
- hur socialtjänsten ska verka för att barnet eller den unge ska få sitt behov av hälso- och sjukvård och tandvård tillgodosett, samt
- hälso- och sjukvårdens och tandvårdens fortsatta kontakt med barnet eller den unge.

7. Förhållandet till andra undersökningar

Hälsoundersökningen enligt lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet, som beskrivs i denna rutin, ska inte förväxlas med de andra undersökningar som kan vara aktuella då barn och unga placeras utanför det egna hemmet:

- Läkarundersökning enligt 32 § lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU
- Hälsoundersökning för asylsökande barn och unga

Dessa tre hälsoundersökningar har delvis olika syften och innehåll och ersätter därför inte varandra.

7.1 Hälsoundersökningens förhållande till läkarundersökning enligt 32 § LVU

Syftet med läkarundersökning enligt 32 § LVU är att identifiera sjukdom, skada eller funktionsnedsättning som kan ha betydelse för behovet av vård enligt LVU och för planering av vården. Undersökningen enligt lag (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet har ett bredare syfte och ska vara mer heltäckande än läkarundersökningen enligt LVU. Utgångspunkten är därmed att barn som placeras med stöd av LVU ska erbjudas båda undersökningarna.

7.2 Hälsoundersökningens förhållande till den hälsoundersökning som ska erbjudas asylsökande enligt lag (2008:344) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl.

Syftet med den hälsoundersökning som ska erbjudas asylsökande enligt lag (2008:344) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. är att uppmärksamma eventuell ohälsa och behov av smittskyddsåtgärder samt att informera om möjligheten att få del av hälso- och sjukvård och tandvård. Utgångspunkten är att asylsökande barn och unga som placeras ska erbjudas två hälsoundersökningar, om den hälsoundersökning barnet har genomgått inte uppfyller kraven i båda regelverken. Vid vård enligt LVU omfattas asylsökande barn och unga i regel av tre hälsoundersökningar då även läkarundersökning enligt 32 § LVU ska genomföras.

8. Hälsoundersökningen ska erbjudas oavsett placeringsform

Kravet på att en hälsoundersökning ska erbjudas gäller oavsett om placeringen sker med stöd av SoL eller LVU. Kravet omfattar alla former av placering utanför det egna hemmet, det vill säga:

- Familjehem
- Hem för vård eller boende (HVB), inklusive Statens institutionsstyrelse (SiS)
- Stödboende
- Jourhem
- Skyddat boende

9. Roller och ansvarsfördelning

9.1 Socialtjänsten

Socialtjänsten ansvarar för att barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet får god vård och ska bland annat verka för att barn får den hälso- och sjukvård och tandvård som de behöver.

Socialtjänsten är skyldig att initiera en hälsoundersökning i anslutning till att ett barn placeras utanför det egna hemmet. Det innebär att socialtjänsten ska skicka begäran till regionen vid alla placeringar, oavsett om placeringen sker med stöd av SoL eller LVU.

Socialtjänsten skickar begäran om den fysiska och psykiska hälsoundersökningen i första hand till den hälsocentral där barnet är listat. I andra hand skickas begäran till närmsta hälsocentral utifrån barnets vistelseort.

Begäran gällande den orala hälsoundersökningen skickas till närmsta folktandvårdsklinik, utifrån barnets vistelseort. Om barnet är listat vid en privat tandvårdsklinik som har avtal med Region Norrbotten kontaktas aktuell klinik i första hand.

Socialtjänsten ansvarar för att barnet eller den unge får möjlighet att ta sig till hälso- och sjukvården och tandvården för att genomgå hälsoundersökningen.

Hälsoundersökningen ska mynna ut i ett utlåtande och utgör ett av underlagen för socialtjänstens fortsatta planering av barnets eller den unges samhällsvård. Utlåtandet har betydelse för innehållet i den vårdplan som socialtjänsten ska upprätta för varje barn och ung person som placeras.

Vårdplanen ska bland annat innehålla åtgärder och insatser som andra huvudmän ansvarar för, som till exempel hälso- och sjukvård eller tandvård. Socialtjänsten ska även upprätta en genomförandeplan som konkretiserar innehållet i vårdplanen och tydliggör roller och ansvar mellan de parter som är involverade vid en placering. I genomförandeplanen ska det framgå vilka åtgärder som planeras för att barnet eller den unge ska få sina behov tillgodosedda.

9.2 Region Norrbotten

Vårdgivaren ansvarar för att på initiativ av socialtjänsten erbjuda en hälsoundersökning i anslutning till att ett barn placeras utanför det egna hemmet. Med vårdgivare avses folktandvård och hälsocentral, eller motsvarande privat aktör som har avtal med Region Norrbotten. Respektive vårdverksamhet avgör vilken yrkeskategori som utför hälsoundersökningen.

Vårdgivaren ansvarar för att inhämta samtycke till hälsoundersökningen och till inhämtandet av uppgifter om barnets eller den unges hälsa från tidigare vårdkontakter. Vårdgivaren ansvarar för att hälsoundersökningen utförs i enlighet med Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2019:19) om hälsoundersökningar av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.

Grundprincipen är att hälsoundersökningen utförs inom primärvården. Om hälsocentralen bedömer att det utifrån barnets bästa kan finnas behov av att hälsoundersökningen utförs inom barnsjukvården kan samråd ske med aktuell klinik, förutsatt att samtycke finns. Det kan exempelvis gälla om barnet har regelbunden kontakt och följs upp via specialistvården. I vissa fall kan det vara tillräckligt med en konsultation i det enskilda ärendet.

Vårdgivaren ansvarar för att göra en bedömning av barnet eller den unges vårdbehov, samt vid behov remittera barnet eller den unge till någon annan vårdgivare.

De bedömningar som görs av vårdgivaren ska dokumenteras i ett utlåtande som ska skickas till socialtjänsten, om det inte finns hinder enligt reglerna om sekretess och tystnadsplikt. Det är viktigt att utlåtandet utformas så att socialtjänsten, som saknar medicinsk kompetens, kan förstå innehållet i utlåtandet.

10. Avgift

Konsultation, undersökning, bedömning och dokumentation är kostnadsfri för den enskilde och socialtjänsten.

11. När barnet eller den unge inte är folkbokförd i länet

11.1 Hälso- och sjukvården

När barnet eller den unge inte är folkbokförd i Norrbottens län är riksavtalet tillämpligt. Det anger att den region där patienten befinner sig ska erbjuda såväl omedelbar som icke omedelbar vård och få ersättning för kostnader i enlighet med riksavtalet av patientens hemregion.

11.2 Tandvården

Den region som barnet eller den unge är folkbokförd i ansvarar för att erbjuda och finansiera tandvården. När barnet eller den unge inte är folkbokförd i Region Norrbotten men har utfört den

orala hälsoundersökningen i regionen, måste barnets eller den unges hemregion kontaktas innan en planerad tandvårdsbehandling påbörjas. Akuttandvård kan däremot alltid utföras.

Tid för oral hälsoundersökning kan erbjudas hos Folktandvården eller hos privat vårdgivare som har avtal med Region Norrbotten. Det gäller i hela länet för både folkbokförda inom och utanför länet. Den orala hälsoundersökningen utförs i första hand vid närmsta folktandvårdsklinik.

12. Barnets eller den unges rätt till delaktighet och information

Barnet eller den unges perspektiv, behov av information samt rätt till delaktighet ska alltid beaktas i samband med hälsoundersökning. Socialtjänsten ska så långt det är möjligt ombesörja att någon som barnet känner väl följer med till hälsoundersökningen om det är barnets eller den unges önskan.

Barnet ska få information av både socialsekreterare och hälso- och sjukvårdspersonal om hälsoundersökningen och dess syfte. Barnet eller den unge ska få möjlighet att komma till tals och bli lyssnad på. Det är viktigt att barnet eller den unge ges möjlighet att med egna ord beskriva och ställa frågor kring sin hälsa.

13. Barn och unga med skyddade personuppgifter eller hemlighållande av vistelseort

I underrättelsen från socialtjänsten till regionen ska det framgå om barnet eller den unge har skyddade personuppgifter eller om det finns beslut om hemlighållande av vistelseort. Vårdgivaren bör i samråd med socialtjänsten ta ställning till om journal via nätet och 1177 ska blockeras eller förseglas från vårdnadshavares insyn. För att undvika att uppgifter om var barnet eller den unge befinner sig röjs, är det av stor vikt att varje verksamhet säkerställer att rutiner som finns efterföljs.

14. Samtycke

14.1 Socialtjänsten

Det finns inget krav på samtycke från barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge för att socialtjänsten ska kunna skicka begäran om hälsoundersökning. Om det finns behov av att lämna information i begäran som skyddas av sekretess behöver samtycke hämtas in eller annan sekretessbrytande grund finnas för att kunna lämna ut uppgifterna.

14.2 Hälso- och sjukvården samt tandvården

Hälso- och sjukvården samt tandvården ska inhämta samtycke till inhämtande av uppgifter från tidigare vårdgivare om barnets/den unges fysiska, psykiska och orala hälsa. Samtycke till själva

hälsoundersökningen kan behöva inhämtas samtidigt, exempelvis om socialtjänsten i begäran lämnat information om att vårdnadshavare inte kommer att medfölja till hälsoundersökningen.

Bedömningen av om det är barnet och/eller vårdnadshavarna som ska samtycka till att uppgifter inhämtas inför hälsoundersökningen ska ske på samma sätt som när hälso- och sjukvården och tandvården annars hämtar in uppgifter. För att kunna avgöra om barnet ensamt kan lämna samtycke behöver en mognadsbedömning göras. En mognadsbedömning ska även göras gällande om det är barnets eller vårdnadshavarnas samtycke som ska inhämtas till själva hälsoundersökningen.

Vid skyddade personuppgifter eller hemlig vistelseort krävs särskild hantering.

15. Avvikelser

Avvikelser rörande hälsoundersökningen görs enligt lokala rutiner.

I länet genomförs samverkan på flera nivåer. Vid oenighet i samverkan kring hälsoundersökningar för placerade barn ska dessa rapporteras till närmsta chef i verksamheten för att lösa frågor på lägsta samverkansnivå. Kommer huvudmännens tjänstemän inte överens förs frågan upp till nästa samverkansnivå enligt lokala rutiner.

Källor

[Lag \(2017:209\) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet](#)

[Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om hälsoundersökningar av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet \(HSLF-FS 2019:19\)](#)

[Socialstyrelsen, Meddelandeblad. Nr 1/2020](#)

[Socialstyrelsen, Placerade barn och unga](#)

[HälsoSAMS - Samverkan socialtjänst, hälso- och sjukvård och tandvård](#)